

Tworzenie kultury. Badanie uczestnictwa w kulturze

METDODOLOGIA

Jako narzędzia niezwykle refleksyjne, dzienniki miały za zadanie uwrażliwić filmujących na kontekst oraz sposób prezentacji siebie i otoczenia festiwalowego – miały zagwarantować pogłębienie namysłu nad własnym (i innych) uczestnictwem w wydarzeniach teatralnych. Poprosiliśmy osoby realizujące dzienniki o potraktowanie kamery jako audiowizualnego notesu i przekazaliśmy im taką oto instrukcję:

„Notatki takie mają charakter osobisty i przedstawiają przebieg dnia. Kamera powinna spełniać rolę notesu, a dziennik stanowić zapis Twojego doświadczenia.

Na dziennik wizualny powinny składać się 2 rodzaje notatek:

a) **notatki uporządkowane** – zapisywane w sposób systematyczny, poprzez wykonanie dwóch ruchów:

- pierwszy ruch – po włączeniu kamery pokaż otoczenie wokół siebie: zrób panoramę tego, co przed Tobą i obok Ciebie tak, aby można było poznać, gdzie się znajdujesz (jakie to miejsce: park, przystanek tramwajowy, kuchnia, podwórze, sklep, etc.), z kim (jacy to ludzie: znajomi czy nieznajomi?, czy jest tłok?, itd.). Warto wybrać jakiś charakterystyczny element otoczenia, w którym aktualnie się znajdujesz. Panorama powinna być krótka: do 1 minuty
- drugi ruch – opowiedz: nakieruj kamerę na swoją twarz, rękę, coś charakterystycznego w Twoim ubiorze albo jakiś punkt w najbliższym otoczeniu. Skomentuj sytuację, w której się znajdujesz: powiedz lub pokaż, która jest *godzina*, gdzie jesteś (nie musi być to nazwa ulicy lub miejsca), *z kim, co robisz*, gdzie zmierzasz, jakie są Twoje wrażenia (dźwięki, widoki, zapachy, smaki, wrażenia dotykowe), *emocje, myśli* (pytania dotyczące tego, co się właśnie dzieje, w momencie nagrywania). Nagrywanie także trwa do 1 minuty

Notatki uporządkowane powinny być sporządzane najrzadziej co 3 godziny [w 2011 i 2012 roku, a w 2013 – co 2 godziny], w ciągu całego dnia (od momentu kiedy się obudzisz, aż do chwili gdy położysz się spać). Oczywiście, możesz sporządzać je także częściej – w tym względzie nie ma żadnych ograniczeń.

b) **notatki-impresje** – a więc takie, które powstają całkowicie z Twojej inicjatywy. Co mogą zawierać?:

- spontaniczny kadr – filmuj wszystko, co uznasz za warte pokazania z różnych powodów; nie krępuj się, bądź spontaniczna/spontaniczny; pokaż, jak Twoi znajomi uczestniczą w festiwalu; pokaż, jak i Ty uczestniczysz
- robocze analizy tego, co się dzieje, jak i tego, czego się przed chwilą doświadczyło (spektakl, koncert, zdarzenie w mieście, sytuacja ze znajomymi, etc.); najlepiej wówczas nakierować kamerę na swoją twarz i wyrazić myśli, które przychodzą do głowy, i którymi chciałbyś/chciałabyś się podzielić

Notatki-impresje sporządzasz gdzie chcesz i kiedy chcesz. To Ty decydujesz, jak długo mają trwać. To także Ty ustalasz jak często z nich korzystasz, ile chcesz ich wykonać w ciągu dnia.”

Większość „dziennikowców” swobodnie łączyła „notatki uporządkowane” z „notatkami-impresjami”, traktując instrukcję do tworzenia dziennika wizualnego bardziej jako zestaw przewodnich myśli, niż reguły wymagających wypełnienia.

Oprócz rejestracji uczestniczenia w Malta Festival Poznań, dzienniki wizualne pełniły jeszcze dwie inne role. Z jednej strony, miały pozwolić umiejscowić recepcję wydarzeń festiwalowych (oraz pamięć po nich) w ogólnej perspektywie jednostkowego doświadczenia – ok. 2 tygodnie po zakończeniu festiwalu przeprowadziliśmy wideo-wywiady z twórcami dzienników, w trakcie których wykorzystaliśmy fotografie oraz fragmenty nagrań video (tzn. fragmenty filmów, które nakręciła dana osoba, w ramach realizowanego przez siebie dziennika wizualnego). Z drugiej – wskazać na możliwość wykorzystania niestandardowych metod i narzędzi badań nad formami uczestniczenia w kulturze, pozwalających na dotarcie do treści i doświadczeń trudno artykułowanych, za pomocą klasycznych technik badawczych (np. ankiety, obserwacje itd.). Pozwoliło to na dotarcie do oddolnych i relacyjnych sposobów wytwarzania wiedzy (diagnoza mechanizmów interpretacyjnych) oraz współtworzenia sytuacji kulturowych (formy angażowania się w festiwal teatralny).

Dzienniki pochodzą z 3 lat (2011-2013). Pomijając wspomniane już mapy, łączymy ze sobą 6 zbiorów materiałów empirycznych: dzienniki wizualne z lat 2011-2013 (łącznie 3 zbiory), wideo-wywiady z realizatorami dzienników wizualnych z roku 2011 oraz ze wskazywanymi przez realizatorów osobami, z którymi najczęściej uczestniczyli w wydarzeniach festiwalowych (zbiór 4), wideo-wywiady z „dziennikowcami” z 2012r. (5 zbiór) oraz wywiady (rejestrowane wyłącznie w formie audio) z twórcami dzienników z 2013r. (ostatni, 6 zbiór danych). W 2011r. – zrealizowanych zostało 5 dzienników wizualnych, w 2012r. – 7, a w 2013r. – 4. Na zbiór filmów nakręconych w ramach dzienników wizualnych z 2011r. złożyło się 357 filmów, w 2012r. – 516, a w 2013r. – 198 filmów¹. Łącznie, daje to sumę 1071 filmów (w tym 26 filmów z wywiadów) nakręconych przez 16 osób biorących udział w badaniach na przestrzeni lat 2011-2013². Zgromadzony materiał nie pozwala na dokonanie jednoznacznych klasyfikacji³ (np. czy kobiety kręcą więcej/częściej/dłużej, niż mężczyźni, czy też odwrotnie?; czy intensyfikacja liczby spektakli w ramach festiwalu wpływała na zwiększenie ilości nagrań w poszczególne dni tygodnia? itd.), w związku z czym, traktujemy go

---

¹ Zakładamy, że możliwe jest traktowanie materiałów z wszystkich lat realizacji projektu, jako ekwiwalentnych, ponieważ szczegółowe zalecenia instrukcji realizacji dziennika wizualnego oraz w dyspozycji wywiadu pogłębionego z osobami realizującymi dzienniki na przestrzeni lat, nie zostały zmienione (wyjątek stanowi, wspomniane wcześniej, większy nacisk na regularne wykonywanie „notatek uporządkowanych” w 2013r.).

² Wszystkie filmy związane z dziennikami wizualnymi są do odnalezienia na stronie projektu (<http://www.tworzeniekultury.pl/>), jak i na powiązanim z projektem profilem w serwisie Vimeo (<http://vimeo.com/user9670919/videos>). Różnice w ogólnej liczbie filmów zamieszczonych w obu tych źródłach wynikają z faktu, że część z nich została usunięta (np. kilkusekundowe nagrania, na których nie widać nic konkretnego i które nie są zaopatrzone w głosowy opis sytuacji), część z nich nie została włączona do ogólnej puli filmów (np. 26 filmów-wywiadów z „dziennikowcami” z 2011r.), a część została połączona w większe pliki (np. stanowiące złączenie kilku, bardzo krótkich, następujących po sobie sekwencji filmowych), aby uniknąć dublowania nazewnictwa plików i efektu rozproszenia podczas poruszania w ich zbyt dużej liczbie.

³ Pośród 5 uczestników badania w 2011r., liczba filmów waha się od 46 do 109, w 2012r. – od 26 do 142, a w 2013r. – od 13 do 105. Swoboda realizacyjna z pewnością dostarczyła ciekawszego materiału w kontekście analizy praktyk uczestnictwa, ale nie pozwala na zaprezentowanie sumarycznych podsumowań. Jedną z niewielu, wyraźnych różnic jest fakt, że na przestrzeni lat 2011-2013, w gronie 16 realizatorów znalazło się aż 12 kobiet i tylko 4 mężczyzn (może być to jednak wyłącznie konsekwencją zastosowanego sposobu doboru badanych, który odbywał się w gronie „znajomych” oraz „dalszych znajomych”, na zasadzie poszukiwania „chętnych / zainteresowanych”).

zbiorczo jako zestaw świadectw różnych form uczestniczenia w festiwalu⁴. Każdy z tych filmów to zapis współtworzenia doświadczenia widzów przez Malta Festival Poznań – przemian ich codziennych rutyn i nawyków – i *vice versa*, współtworzenia festiwalu przez jego uczestników. Niekiedy – to także krótkometrażowe dokumenty na temat festiwalowego otoczenia, osób postronnych, przemian miasta⁵, zapis indywidualnych impresji i skojarzeń, na których uwiecznienie pozwoliła kamera.

Zgromadzone dzienniki zanalizowaliśmy zbiorczo, ponieważ do tej pory był to nieopracowany materiał empiryczny⁶. Niniejszy raport nie odnosi się do map zdarzeń⁷, tworzonych w latach 2011-2012, które traktujemy jako odrębny materiał, podlegający innym zasadom analizy. O ile bowiem można wyobrazić sobie pominięcie map przy analizie dzienników wizualnych, o tyle te ostatnie okazują się niezwykle istotne, aby zrozumieć intencje mapograficzne „dziennikowców”⁸.

---

⁴ Forma dziennika, a więc: (a) długość filmów; (b) ich częstotliwość; (c) kadr; (d) rodzaj komentarza słownego (temat, sytuacja w jakiej został wypowiedziany, etc.) stanowią cenną informację świadczącą o sposobie pośredniczenia kamery wideo w sposobie uczestnictwa w festiwalu, lecz - co równie ważne - o formie uczestnictwa w kulturze osób biorących udział w badaniu.

⁵ A niekiedy – zapis poznawania miasta (np. gdzie jest Galeria SPOT.? Jak wygląda mój hotel/hostel/mieszkanie znajomych? Co można znaleźć w Starym Browarze? Co było kiedyś w Starej Rzeźni? Co się zmieniło w Poznaniu po EURO 2012? Gdzie jest taka ulica na mapie miasta?, itd.). Na te, jak i wiele podobnych, pytań starają się często znaleźć odpowiedź „dziennikowcy”, filmując otoczenie przestrzenne i szlaki swoich podróży, niekiedy klucząc i gubiąc się, pytając o drogę, myśląc miejsca, relacjonując miejskie komedie omyłek.

⁶ Częściowo został on opracowany w raporcie z badań, z 2011r. (Tworzenie kultury – badanie uczestnictwa w kulturze. Raport z badań przeprowadzonych w ramach Modułu II Komponent A „Badanie: maltafestival 2011”, Poznań 2011, zob. <http://tworzeniekultury.pl/profile-uczestnikow.html>). W 2012r. jeden z nas, Waldek Rapior, jedynie gromadził materiał terenowy, a dane pochodzące z roku 2013 zostały wygenerowane specjalnie na potrzeby niniejszego raportu.

⁷ Zob. <http://vimeo.com/33988586>.

⁸ Warto nadmienić, że realizatorzy dzienników wizualnych oraz map to – personalnie – te same osoby, w ramach edycji 2011 i 2012 projektu badawczego (do każdego dziennika przyporządkowana jest mapa, którą można traktować, niekiedy, jako „instrukcję czytania” nagrań i sposobu, kolejności ich tworzenia).